

Adatlap¹ témahirdetési javaslatához a Csonka Pál Doktori Iskola Tanácsa részére

Témavezető² neve: Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes
e-mail címe³: gyetvaine.balogh.agnes@epk.bme.hu

Téma címe (magyar és angol nyelven):

Középkori és keleti hatások a 19–20. századi építészetben
Magyarországon és Európában

Medieval and oriental influences in the 19th–20th century
architecture in Hungary and Europe

A **téma** rövid leírása⁴ (magyar és angol nyelven):

A doktori kutatás a 19. század folyamán kibontakozó romantikus építészet áramlataként megjelenő és a historizmusban a 20. század elejéig tovább élő, középkori (román és gótikus) hatásokat és keleti elemeket vegyítő, többféle stílusmegjelöléssel jellemzett épületcsoport vizsgálatára összpontosít.

A kutatás feladata választ keresni arra a kérdésre, hogy hogyan határozhatóak meg az irányzatok jellegzetességei. A külső jegyek mellett vizsgálni szükséges azt is, hogy ezeknél az épületeknél mennyiben figyelhetők meg sajátos térszervezési és – a korszakból adódóan – új szerkezeti megoldások.

A kutatás célja a középkori és keleti hatásokat mutató stílusok magyarországi emlékeinek részletes feltárása, összehasonlítása, építészeti jelentőségük vizsgálata, fejlődéstörténetük európai kontextusba helyezése. Vajon csupán formanyelvről van-e szó, vagy a tömegalakítás, a térszervezés (térarányok, térkapcsolatok), a tartószerkezetek és építőanyagok, a városképi szerep tekintetében is meghatározható-e a középkori és keleti hatás, azaz a szerkezeti igény és a stílus vonatkozásában milyen kompromisszumokkal hozták létre az építészek ezeket az építményeket.

A kutatás feladata megvizsgálni azt is, hogy milyen szempontból és milyen formában merült fel a 19. század közepén a nemzeti építőstílusról vagy nemzeti

¹ Az adatlapot aláírva és szkennelve a Doktori Iskola titkárnak (Fehér Eszter, feher.eszter@epk.bme.hu) kell eljuttatni elektronikusan. A témahirdetés elfogadása esetén az adatlap felkerül a Csonka Pál Doktori Iskola (<http://cspdi.bme.hu/felveteli/temahirdetesek>), a témahirdetés rövid leírása pedig az Országos Doktori Tanács (<http://www.doktori.hu/>) honlapjára.

² A témahirdetés elfogadása automatikusan a témavezető akkreditációját is jelenti az azévi felvételi eljáráshoz.

³ Kérjük, olyan elérhetőséget adjon meg, ahová biztonsággal küldhetünk hivatalos értesítéseket.

⁴ A téma rövid leírása (szóközökkel) 1000–3000 leütés hosszú. A jelentkező hallgatókat bővebben tájékoztató változatot, (mely a téma fent megadott releváns nemzetközi irodalmára tételesen hivatkozik) kérjük a mellékletben megadni.

irányról – és általában a stílusokról – kibontakozó vitában a középkori és keleti stílusok kérdése. Vizsgálandó az is, hogy ezek az irányzatok mennyiben kapcsolódtak az osztrák császárságban, majd a monarchiában megfigyelhető stílus-alkalmazási tendenciákhoz, ill. az európai hasonló áramlatokhoz. Feladat annak a vizsgálata is, hogy e stílusok mennyire jellemzőek egyes épülettípusok vagy megbízói kör esetében.

A kutatás módszertanában a nyomtatásban és elektronikus formában megjelent, valamint levéltári források elemzése mellett a 19. századi és 20. század eleji építészet különböző archívumokban fennmaradt tervanyagának vizsgálata kap fontos szerepet. A források felhasználásával az épületeket feldolgozó adatbázis készül, majd a feltárt összefüggések alapján, a kezdeti vizsgálati szempontrendszer bővítésével elkészíthetők az átfogó elemzések, értékelések és a rendszerező összefoglalás.

*

The doctoral research focuses on the analysis of a group of buildings combining medieval (Romanesque and Gothic) influences and oriental elements. These revivalist styles characterized by a variety of names appeared as a stream of the romantic architecture during the 19th century and survived in the era of Historicism until the first half of the 20th century.

The task of the research is to answer the question of how the characteristics of these trends can be defined. In addition to the external architectural features, it is also necessary to examine the specific spatial organizational and new structural solutions.

The aim of the research is the detailed exploration and comparison of the Hungarian monuments showing medieval or oriental influences, analysis of their architectural significance and placement of their development in a European context. The question is whether it is merely a decorative system of forms, or if the medieval or oriental influences can be determined in the terms of mass composition, spatial organization (spatial proportions, relationships), structures and building materials and in the urban role of the building, i.e. what compromises were made by the architects to create these buildings in relation to structural requirements and style.

The task of the research is also to examine from what point of view and in what form the question of medieval or oriental styles emerged in the debate about national architectural style or national direction – and styles in general – in the mid-19th century. It should also be examined how these trends were linked to the stylistic tendencies of the Austrian Empire and later the monarchy, as well as to similar trends in Europe. It is also a task to study the connection between the style and the building type or the client groups.

In the research methodology, the study of the surviving plans of the 19th and early 20th-century architecture in different archives plays an important role besides the analysis of printed, electronic and archival sources. Based on these sources, a database of buildings will be created, and then a comprehensive analysis, evaluation and systematic synthesis can be prepared, based on the relationships identified.

A **téma** meghatározó irodalma⁵:

- Sisa, József (ed.): *Motherland and progress. Hungarian architecture and design, 1800–1900*. Birkhäuser, Basel 2016.
- Sisa József (szerk.): *A magyar művészet a 19. században – Építészet és iparművészet*. MTA BTK – Osiris, Budapest 2013.
- Hajnóczy Gábor: Nemzeti építészetünk stíluskérdései az akadémia székházára kiírt pályázat körüli vitában. *Építés- Építészettudomány* 17 (1985) 1–2. sz. pp. 81–108.
- Komárik Dénes: A „félköríves” romantika építésze Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 16 (1984) 1–2. sz. pp. 139–194.
- Komárik Dénes: A gótizáló romantika építésze Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 14 (1982) 3–4. sz. pp. 275–320.
- Matthews, David: *Medievalism. A Critical History*. Boydell & Brewer, Woodbridge 2015.
- Michael J. Lewis: *The Gothic Revival*. Thames and Hudson, London 2002.
- Watkin, David: *Morality and architecture. The development of a theme in architectural history and theory from the Gothic revival to the modern movement*. Clarendon Press, Oxford 1977.
- Germann, Georg: *Gothic Revival in Europe and Britain. Sources, Influences and Ideas*. Humphries, London 1972.
- Clark, Kenneth: *The Gothic Revival. An Essay in the History of Taste*. New York 1928. (3. ed. Murray, London 1962.)

A **téma** hazai és nemzetközi folyóiratai⁶:

- Építés – Építészettudomány (Scopus)
- Architektúra & Urbanizmus (Scopus, WoS)
- Periodica Polytechnica Architecture (Iconda)
- Ars Hungarica (MTA)
- Architectura Hungariae
- Acta Historiae Artium (WoS)
- Zeitschrift für Kunstgeschichte (WoS)
- Architectura – Zeitschrift für Geschichte der Baukunst (WoS)
- Műemlékvédelem

A **témavezető** fenti folyóiratokban megjelent 5 közleménye:

- Gyetvainé Balogh Ágnes: Itáliai és német építőmesterek tevékenysége a budai polgár városban a török kiűzése után. *Építés – Építészettudomány* 50 (2022) 3–4. pp. 233–251.
- Ágnes Gyetvainé Balogh – Kristóf Zoltán Kelecsényi: Did a Steindl-school exist? Members of the design and technical management team of the Parliament in Budapest. *Architektúra & Urbanizmus* Vol. 52 (2018) No. 1–2. pp. 98–113.

⁵ Minimum 5, maximum 10 cikket vagy monográfiát kérünk felsorolni, amik között feltétlenül szerepelnie kell a legfrissebb, legismertebb eredményeknek.

⁶ Minimum 5, maximum 10 folyóirat megadását kérjük, melyek között feltétlenül szerepelnie kell a PhD fokozatszerzés szempontjából elengedhetetlen (Web of Science, Scopus) minősítésű idegen nyelvű folyóiratoknak is. Kérjük, ezeket a periodikákat a felsorolásban jelöljék meg.

- Ágnes Gyetvainé Balogh – Miklós Kalmár: Functional thinking in the architecture of Samu Pecz and his followers. *Periodica Polytechnica Architecture* Vol. 44 (2013) No. 2. pp. 61–68.
- Fekete J. Csaba – Gyetvainé Balogh Ágnes: Az építészeti elemzések jelentősége a műemlék-kutatásban – a biatorbágyi Sándor–Metternich-kastély példája. *Architectura Hungariae* 11 (2012) 3. sz. pp. 69–85.
- Gy. Balogh Ágnes: Buda főváros kőműves és kőfaragó céhe mesterei. *Építés-Építészettudomány* 27 (1998) 3–4. sz. pp. 269–333.

A **témavezető** utóbbi tíz évben megjelent 5 legfontosabb publikációja:

- Gy. Balogh Ágnes – Róka Enikő: *Pecz Samu (1854–1922)*. Holnap Kiadó, Budapest 2022. 228 p.
- Gy. Balogh Ágnes: A „Középkor Tanszék” professzorai / Professors of the “Department of Medieval Architecture”. In: Gy. Balogh Ágnes – Fehér Krisztina – Krähling János – Vukoszávlyev Zorán (szerk.): *150 év – 150 rajz. A BME Építészettörténeli és Műemléki Tanszék másfél évszázada. 150 Years – 150 Drawings. A Century and a Half of the BME Department of History of Architecture and Monument Preservation*. BME Építészettörténeli és Műemléki Tanszék, Budapest 2021. 358 p. pp. 49–56.
- Gyetvainé Balogh Ágnes: A szigetmonostori Szentháromság plébániatemplom építéstörténete és műemléki kutatása. *Műemlékvédelem* 64 (2020) 1–2. pp. 30–54.
- Eszter Baku – Ágnes Gyetvainé Balogh – Adrienn Lepel – Martin Pilsitz: Industrial heritage utilization. Transformer stations in Budapest. *Architektúra & Urbanizmus* Vol. 51 (2017) No. 1–2. pp. 78–93.
- Gy. Balogh Ágnes: A Műegyetem története; A Campus építésének története; A Könyvtár épülete; Pecz Samu élete és munkássága; és további 5, összesen 9 fejezet, 126 oldal, a kötet kb. 50%-a. In: Gy. Balogh Á. – Frey Gy. P. – Kalmár M. – Kiss Zs. E. – Zsembery Á. (szerk.: Armuth M. – Lőrinczi Zs.): *Műegyetem – a történelmi Campus / the Historic Campus: A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem történelmi campusa / The Historic Campus of the Budapest University of Technology and Economics*. BME, 6Bt, Budapest 2013. 2. kiadás 2023.

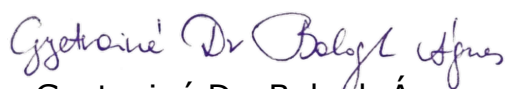
A **témavezető** eddigi doktoranduszai⁷:

(név/felvétel éve/abszolutórium megszerzésének éve/PhD fokozat éve)

- Kelecsényi Kristóf / 2015 felvétel / 2018 abszolutórium / 2023 PhD

Melléklet: a téma bővebb leírása (magyar és angol⁸ nyelven)

Budapest, 2025. január 27.

Gyetvainé Dr. Balogh Ágnes
témavezető

⁷ Kérjük, a témavezetési tevékenységre vonatkozó adatokat abban az esetben is adja meg, ha témavezetőként a DI már korábban akkreditálta.

⁸ A téma bővebb leírása angol nyelven csak akkor szükséges, ha a témavezető vállalja külföldi hallgató fogadását.

Középkori és keleti hatások a 19–20. századi építészetben Magyarországon és Európában

A téma bővebb leírása

A doktori kutatás a 19. század folyamán kibontakozó romantikus építészet áramlataként megjelenő és a historizmusban a 20. század elejéig tovább élő, középkori (román és gótikus) hatásokat és keleti elemeket vegyítő, többféle stílusmegjelöléssel jellemzett épületcsoport vizsgálatára összpontosít.

Európa 19. századi építészetét egymás mellett fellépő, időben egymást átfedő áramlatok, stíluspróbálkozások jellemzik. A klasszicizmus egyhangú, uniformizáltnak látszó építészetével szemben a romantikus építészetet nem egyszerű definiálni, többféle stílusos áramlat figyelhető meg ekkor egyidejűleg aszerint, hogy az építész melyik történelmi stíusból merítette architektonikus formáit és inspirációját. A kategóriákba nehezen sorolható, kötetlen formák alapján a Magyarországon az 1840-es években kibontakozó stílus két nagyobb csoportba osztható: a gótizáló és a romanizáló, azaz (gyűjtőnéven) „félköríves” stílusnak, „Rundbogenstil”-nek nevezhető irányzatra.⁹ A romantikának a távoli, az egzotikus iránti vonzódása vezetett az iszlám építészeti elemek felhasználásához, de elsősorban európai, azaz mór emlékeket vettek mintául. A bizánci formák átvétele is ebből a keleties érdeklődésből eredt.¹⁰ Jellemző sajátosság volt, hogy ezek az irányzatok gyakran keveredtek egymással nemcsak egy-egy mester munkásságában, de egy-egy épületen belül is. Ha dominált is valamelyik formavilág, szinte általános volt, hogy kölcsönzött valamelyik másiktól. A romantika jellemzője volt, hogy nem a stílusok másolására törekedett, hanem azok hangulatát elevenítette fel.

Az 1870-es évekig szokás beszélni romantikus építészeetről, de a korábbi stílusok felújítása a 19. század második felében is tovább folyt, sőt egyre változatosabb képet mutatott. A középkori és keleti hatásokat követő építészet a historizmus időszakában is tovább élt, még a 20. század első évtizedeiben is épültek ilyen hangvételű épületek.

A témáról született magyar összefoglaló tanulmányok, átfogó építészettörténeti értékelések¹¹ alapján a téma építészeti szempontú felvetése fontos. A középkori

⁹ A magyar romantikus építészet kutatása elsősorban Komárik Dénes nevéhez kötődik: Komárik D.: A gótizáló romantika építésze Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 14 (1982) 3–4. 275–320.; Komárik D.: A „félköríves” romantika építésze Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 16 (1984) 1–2. 139–194.; Komárik D.: A romantika építészetének problémája Magyarországon. *Ars Hungarica* 15 (1987) 1–2. 31–36. Részletesen tárgyalja: Sisa József (szerk.): *A magyar művészet a 19. században – Építészet és iparművészet*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Osiris, Budapest 2013. 201–307.

¹⁰ Komárik D.: A magyarországi romantikus építészet történetének kutatása (program-tanulmány). *Ars Hungarica* 1 (1973) 1. 169–190.

¹¹ Pl. Sisa József – Dora Wiebenson (szerk.): *Magyarország építészetének története*. Vince K., Budapest 1998.; Déry Attila – Merényi Ferenc: *Magyar építészet 1867–1945*. Urbino, Budapest 2000.; Sisa 2013. i. m.; Sisa, J. (ed.): *Motherland and progress. Hungarian architecture and design, 1800–1900*. Birkhäuser, Basel 2016.; Papp, Gábor György: *Medievalism in Nineteenth-*

hatások vizsgálata a nemzetközi szakirodalomban¹² is folyamatosan jelen van, ami a kutatás fontosságát hangsúlyozza. A kérdéskörben sok részlet vár még tisztázásra, pl. az egyik ide tartozó irányzat, a keleties vagy bizánci formanyelv csak rész-területeiben feldolgozott, nem igazán kutatott.¹³ Ezt bizonyítja, hogy mind a korabeli,¹⁴ mind a későbbi szóhasználat többféle néven illeti a kutatás tárgyába vonható ilyen emlékeket: bizánci, bizánci ízlésű, bizáncias hangvételi, neobizánci, bizánci-mór ízlésű, moreszk-bizáncias ihletésű, bizánci és román elemeket szintetizáló.¹⁵

A kutatás feladata választ keresni arra a kérdésre is, hogy hogyan határozhatóak meg a jellegzetességei ezeknek az irányzatoknak, ahol a középkori vagy keleti jelleget főleg a homlokzatok architektonikus részletei, a dekoratív, mives díszek adják. E külső jellegzetességek mellett nem szabad elfeledkezni arról, hogy ezeknél az épületeknél sajátos térszervezési és – a korszakból adódóan – új szerkezeti megoldásokkal, többek között az öntöttvas korai felhasználásával is találkozunk.

A kutatás célja a középkori és keleti hatásokat mutató stílusok magyarországi emlékeinek részletes feltárása, összehasonlítása, építészeti jelentőségük vizsgálata, fejlődéstörténetük európai kontextusba helyezése.¹⁶ Feladat annak

Century Hungarian Architecture. In: Barral i Altet, X. – Lővei, P. – Lucherini, V. – Takács, I. (eds.): *The Art of Medieval Hungary*. Viella 2018. 333–344.

¹² Például Matthews, David: *Medievalism. A Critical History*. Boydell & Brewer, Woodbridge 2015.; Michael J. Lewis: *The Gothic revival*. Thames and Hudson, London 2002.; Brooks, Chris: *The Gothic revival*. Phaidon, London 2001.; Aldrich, Megan: *Gothic revival*. Phaidon, London 1997.; Clark, Kenneth: *The Gothic Revival. An Essay in the History of Taste*. London 1962.; Germann, Georg: *Gothic Revival in Europe and Britain. Sources, Influences and Ideas*. Humphries, London 1972.; MacCarthy, Michael: *The Origins of the Gothic Revival*. London/New Haven 1987.; Watkin, David: *Morality and architecture. The development of a theme in architectural history and theory from the Gothic revival to the modern movement*. Clarendon Press, Oxford 1977.; Mann, Albrecht: *Die Neuromanik. Eine rheinische Komponente im Historismus des 19. Jh.* Cologne 1966.; Baur, Christian: *Neugotik*. Munich 1981.

¹³ Komárik D.: „A romantika építészete Magyarországon” című kandidátusi értekezéséről. *Művészettörténeti Értesítő* 30 (1981) 1. 73–80. Zádor Anna opponensi véleményében a keleties irányzat kimunkálásának fontosságára irányította a figyelmet. Komárik D. válaszában elismerte, hogy „a keleties áramlat alapos feldolgozása hiányzik. ... Ennek az irányzatnak vizsgálata három szempontból is jelentős feladat: a keleties-egzotikus tendencia egyetemes jellegű, a rokokótól kezdve végig kimutatható, s az egész szellemi életben, tehát az építészetten kívül is megtalálható (pl. Montesquieu, Goethe stb.); építészeti megjelenésének európai, benne a közép-európai és a magyarországi, fiziognómiája kidolgozatlan; Magyarországon a nemzeti stílusra való törekvés során szóba kerülve, speciális jelentősége is van.”

¹⁴ Van der Nüll und von Sicardsburg: Ueber das Konkurwesen ... *Allgemeine Bauzeitung* (1845) 11–14. Többek közt azt az általános nézetet kritizálják a cikkben, hogy minden épület bizáncinak tekintendő, ami a körívet konstrukciós elemként felhasználja. Korabeli mintakönyv: Robert Müller: *Denkmäler der vier romantischen Baustyle...* Potsdam 1840., amelyben „Byzantinisch”, „gothisch”, „normannisch” és „maurisch” megjelöléssel szerepelnek a romantikus stílusok.

¹⁵ Ld. Komárik D. idézett művei; Sisa 2013. i. m.; Winkler Gábor: A historizmus főbb irányzatai. *Építés- Építészettudomány* 7 (1975) 3–4. 357–367.; Szentesi Edit: Néhány megjegyzés az 1840–50-es évek építészeti ornamentikájához. *Ars Hungarica* 20 (1992) 1–2. 67–79.; Torma Ágnes: Schmahl Henrik három épülete a mór művészet 19. századi recepciójának tükrében. In: Tüskés Anna (szerk.): *Ars Perennis. Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciája*. CentrArt Egyesület, Budapest 2010. 127–133.

¹⁶ Kalmár Miklós: *Az építészet története. Historizmus. Századforduló*. Nemzeti Tankönyvk., Budapest 2001. valamint Déry Attila – Merényi Ferenc: *Európai építészet 1750–1918*. Terc,

meghatározása is, hogy ez a hatás hol és hogyan jelentkezik. Vajon csupán formanyelvről van-e szó, vagy a tömegalakítás, a térszervezés (térarányok, térkapcsolatok), a tartószerkezetek és építőanyagok, a városképi szerep tekintetében is meghatározható-e a középkori és keleti hatás, azaz a szerkezeti igény és a stílus vonatkozásában milyen kompromisszumokkal hozták létre az építészek ezeket az építményeket. A kutatás arra a több szakterületet érintő kérdéskörre is keresi a választ, hogy az adott stílust az általános építészeti tendenciák függvényében vizsgálva, a kor építéstechnikai színvonala és körülményei hogyan befolyásolták az építészeti kialakítást. A lehetséges megközelítésmódok közé tartoznak az építészeti téralakítási és -használati, az építészetelméleti, az egyházművészeti és a szerkezettörténeti és az építőmesteri-gyakorlati szempontok is. Új megközelítést jelenthet az építészeti formálás elemzése a kulturális identitás, az építettői reprezentáció, az európai minták követése szempontjából.

A kutatás feladata megvizsgálni azt is, hogy milyen szempontból és milyen formában merült fel a 19. század közepén a nemzeti építőstílusról vagy nemzeti irányról – és általában a stílusokról – kibontakozó vitában a középkori és keleti stílusok kérdése. Az alkalmi publicisztikai megnyilatkozásokon kívül a nagyobb feladatokkal, pályázatokkal kapcsolatos korabeli magyar sajtóban (Országgháza, Vigadó, MTA épülete) kapott hangot e vita.¹⁷ A „bizánci” stílust tekintették a magyar szellemhez és ízléshez a legközelebb állónak, és nemcsak nemzeti jellegűnek, hanem az egyetemes európai építészet legmodernebb törekvéséhez tartozónak gondolták. Feszli Frigyes Vigadója (1859–1865) fejezi ki legerőteljesebben e gondolatokat.¹⁸

A kutatás során tehát vizsgálandó, hogy a középkori és keleti formanyelvet követő stílusok mennyiben kapcsolódtak az osztrák császárságban, majd a monarchiában megfigyelhető stílus-alkalmazási tendenciákhoz, ill. az európai hasonló áramlatokhoz. Az eredményeket nemzetközi kontextusban helyezve a kutatás adalékokat szolgáltathat a korszak egyes mestereinek tevékenységi területére vonatkozóan. A teljes kép megrajzolásához hozzátartozik azoknak a szempontoknak a nyomon követése is, amelyek a stílusválasztást az egyes esetekben befolyásolták, azaz a stílust mennyire határozta meg az építész, a rendeltetés vagy a megrendelő. Vizsgálandó, hogy az építészet mint identitáshordozó, identitás-megerősítő mennyiben tartalmazhatja a középkori kultúrát, azaz az identitásnak és építészeti vonatkozásainak elemzése is felmerülhet. Kérdés az is, hogy mennyire fedezhető fel a magyarországi elméletben és gyakorlatban más európai teóriák hatása, pl. A. W. N. Puginnak a

Budapest 2004. 257–261. is áttekintést ad a korszakról. J. B. Bullen: *Byzantium Rediscovered*. Phaidon Press, 2006. c. kötete bemutatja a „Byzantine Revival”-ként említett stílus 19. és a korai 20. századi németországi, ausztriai, franciaországi, angliai és amerikai emlékeit.

¹⁷ Bibó István: A klasszicizmus-romantika vita a magyar művészettörténetben. *Ars Hungarica* 15 (1987) 1–2. 37–41. Hajnóczi Gábor: Nemzeti építészetünk stíluskérdései az akadémia székházára kiírt pályázat körüli vitában. *Építés-Építésztudomány* 17 (1985) 1–2. 81–108. Az egyik álláspont szerint többen is azt vallották, hogy „a byzanti styl az összes itt nevezettek közül az, mely a nemzeti ízlés irányával a legrokonabb”. Kempf Ferenc: A magyar akadémia palotája. *Budapesti Hírlap* 1860. márc. 13. p. 693.

¹⁸ Komárik D.: A nemzeti építőstílus keresése. Feszli és a pesti Vigadó. *Építés-Építésztudomány* 17 (1985) 1–2. 127–136.; Sisa-Wiebonson 1998. i. m. 203–204.; Gerle János (szerk.): *Feszli Frigyes*. Holnap K., Budapest 2004.

pogánynak nevezett klasszikus/klasszicista építészettel szemben a kereszténységet és a gótikát összekapcsoló elmélete, vagy Viollet-le-Duc racionalista felfogása.¹⁹

A kutatás feladata annak a vizsgálata is, hogy a stílus mennyire jellemző egyes épülettípusok vagy megbízói kör esetében. A katolikus és protestáns templomépítészetben mind a gótizáló, mind a félköríves modor jelen volt, bár a gótika volt túlsúlyban. A kutatás témájába bevonható sajátos csoportot képeznek az ortodox templomok, ugyanis bennük a klasszikus bizánci térrendezési elvek és hagyományok a középkortól folyamatosan továbbéltek a 19. századig.²⁰ Érdeemes megvizsgálni a történeti keresztény felekezetek építészetére vonatkozó stíluskapcsolatokat is az Osztrák-Magyar Monarchia déli területeinek korszakbeli építkezései kapcsán, a közvetlen földrajzi kapcsolódások miatt.²¹ A korábbi korszakok építési korlátozásai után a 19. században a zsinagógaépítkezések számának robbanásszerű növekedése következett be. A romantika időszakában közülük nagyszámú emlék követte a bizánci a stílust, ami ennél az épülettípusnál még a 20. század elején is meghatározó maradt.²²

Az ún. „hosszú 19. század” legjelentősebb építészeinek e stílusváltozatokhoz kötődő munkássága is kutatási feladat. Néhány nevet említve a romantika időszakából, a már említett Feszl Frigyes mellett Ybl Miklós, Szkalnitzky Antal, Brein Ferenc, Wieser Ferenc, Diescher József, Máltás Hugó, Weber Antal

¹⁹ A. W. N. Pugin: *True Principles of Pointed or Christian Architecture*. London 1841.; Rosemary Hill: *God's Architect: Pugin and the Building of Romantic Britain*. Allen Lane, London 2007.; Horler Miklós: Viollet-le-Duc egy centenárius távlatából. *Építés-Építésztudomány* 13 (1981) 3–4. 321–341.

²⁰ Somogyi Árpád: Későbizánci hagyományok a magyarországi pravoszlávok építőművészetében. *Építés-Építésztudomány* 4 (1960) 1–2. 61–94.; Vukoszávlyev Zorán: *Szerb ortodox templomépítészet Magyarországon. Építésztörténeti áttekintés és tipológia*. Terc K. – Szerb Intézet, Budapest 2013. 146–184. Dragan Damjanović: The Neo-Byzantine Style in the Architecture of Serbian Orthodox Churches in 19th Century Croatia. In: Lidija Merenik – Vladimir Simić – Igor Borozan (eds.): *Imagining the Past. The Reception of the Middle Ages in Serbian Art from the 18th to the 21st Century*. Belgrade 2016. 107–117. Korabeli forrásként pl.: A nagyszébenben építendő gör. kel. székesegyház tervpályázati jegyzőkönyve. *Építő Ipar* 24 (1900) 17. sz. 103–104., 18. sz. 109–111.

²¹ Đukanović, Dubravka: *Architecture of Roman Catholic churches in Vojvodina 1699–1939*. Pokrajinski Zavod za Zastitu Spomenika Kulture, Petrovaradin 2015.

²² Források a témához: Klein Rudolf: *Zsinagógák Magyarországon 1782–1918*. Terc, Budapest 2011.; Gerő László (főszerk.): *Magyarországi zsinagógák*. Műszaki K., Budapest 1989.; Oszkó, Ágnes Ivett: Synagogen und Wohnhäuser um 1900. Bemerkungen zum Stil von Lipót Baumhorn. *Acta Hungariae Artium* 49 (2008) 536–546.; Oszkó Ágnes Ivett: Baumhorn Lipót (1860–1932). A historizáló szecesszió (zsinagóga)építésze. In: Rozsnyai József (szerk.): *Építőművészek Ybl és Lechner korában*. Terc, Budapest 2015. 196–229.; Oszkó Ágnes Ivett: *Baumhorn Lipót (1860–1932)*. Holnap K., Budapest 2020. A keleties stílusú zsinagógák között a legmonumentálisabb a pesti Dohány utcai zsinagóga (L. Förster, 1854–1859), melyre Feszl Frigyes is készített bizánci stílusú tervet. Klein Rudolf a magyarországi zsinagógaépítészetet osztályozó tipológiai rendszerében, a „bizánci templom típusú zsinagógák” közé 37 épületet sorolt. Ezek jellemzői a tömegalakításban domináns kupola, mellette két kisebb toronykupola, valamint a központi kupolás alaprajz. A típus képviselői pl. a győri zsinagóga (Benkó K., 1866–1870); a pesti Rumbach utcai zsinagóga (O. Wagner, 1872); a nagyváradi neológ Ción templom (Busch D. 1878), vagy a szegedi zsinagóga (Baumhorn L., 1901–1903).

munkái,²³ majd a historizmus építészetéből Schmahl Henrik,²⁴ Steindl Imre,²⁵ Tandor Ottó, Sztehlo Ottó, Schulek Frigyes,²⁶ valamint Pecz Samu²⁷ életműve is áttekintendő. Mivel a 19. század utolsó negyedétől az építészek számára a tervezésoktatás is stílusok szerint szervezett tanszékeken²⁸ és különböző stílusok alapján történt a Műegyetemen, és még az 1930-as években is volt stílusban tervezési feladat is, az egyetemi oktatás szempontjából is érdemes vizsgálni a témát.

A kutatás módszertanában az írott és képi/rajzi források feldolgozása mellett az épület, mint forrás szintén hangsúlyos szerepet kap. A nyomtatásban és elektronikus formában megjelent, valamint levéltári források elemzése mellett a 19. századi és 20. század eleji építészet különböző archívumokban fennmaradt tervanyagának²⁹ vizsgálata történik. A BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszéken fellelhető és a BME OMIKK-kal közösen archivált tervállomány kutatása is jelentős adalékokkal szolgálhat. A források felhasználásával az épületeket feldolgozó adatbázis készül, mely alapján esettanulmányok mutathatók be. A feltárt összefüggések alapján a kezdeti vizsgálati szempontrendszer bővítésével elkészíthetők az átfogó elemzések, értékelések és a rendszerező összefoglalás.

²³ A nagyszámú cikk és monográfia közül néhány: Gerle J. – Maróty K. (szerk.): *Ybl Miklós*. Holnap K., Budapest 2002.; Ybl Ervin: *Ybl Miklós*. Képzőművészeti Alap K., Budapest 1856.; Sisa J.: *Szkalnitzky Antal – Egy építész a kiegyezés korabeli Magyarországon*. Akadémiai K., Budapest 1994.; Hidvégi V. – Maróty K. (szerk.): *Diescher József – Építészet és mesterség*. BFL, Budapest 2016.; Maróty Katalin: *Wéber Antal építésze a magyar historizmusban*. TERC, Budapest 2009.

²⁴ Kelecsényi Kristóf: *Schmahl Henrik*. Holnap K., Budapest 2020.

²⁵ Á. Gyetvainé Balogh – K. Z. Kelecsényi: Did a Steindl-school exist? Members of the design and technical management team of the Parliament in Budapest. *Architektúra & Urbanizmus* 52 (2018) 1–2. 98–113.; Gyetvainé Balogh Á. – Kelecsényi K.: A budapesti Országház művezetőségének tagjai. *Aetas* 36 (2021) 3. 5–24.; Székely, M. – Maróty, K.: Imre Steindl's neo-Gothic approach in the Hungarian design competitions of the 1870's. *Architektúra & Urbanizmus* 50 (2016) 1–2. 92–103.; Sisa József: *Steindl Imre*. Holnap K., Budapest 2005.

²⁶ Farbakyné Deklava Lilla: *Schulek Frigyes*. Holnap K., Budapest 2017.

²⁷ Á. Gyetvainé Balogh – M. Kalmár: Functional thinking in the architecture of Samu Pecz and his followers. *Periodica Polytechnica Architecture* 44 (2013) 2. 61–68.; Gy. Balogh Á.: Pecz Samu élete és munkássága – The Life and Œuvre of Samu Pecz. In: Gy. Balogh Á. – Frey Gy. P. – Kalmár M. – Kiss Zs. E. – Zsembery Á. (szerk.: Armuth M. – Lőrinczi Zs.): *Műegyetem – a történeti Campus / the Historic Campus. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem történeti campusa / The Historic Campus of the Budapest University of Technology and Economics*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 6Bt, Budapest 2013. 264–277.; Gyetvainé Balogh Á.: Pecz Samu műegyetemi épületei. *Credo* 21 (2015) 2. 38–52.; Gy. Balogh Ágnes – Róka Enikő: *Pecz Samu (1854–1922)*. Holnap K., Budapest 2022.

²⁸ Gy. Balogh Á.: A „Középkor Tanszék” professzorai. In: Gy. Balogh Á. – Fehér K. – Krähling J. – Vukoszávlyev Z. (szerk.): *150 év – 150 rajz. A BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék másfél évszázada. 150 Years – 150 Drawings. A Century and a Half of the BME Department of History of Architecture and Monument Preservation*. Budapest, BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék 2021. 49–56.; Fehér K. – Krähling J.: Építészettörténet és építészeti tervezés. Az építészkutatás megújulásának kérdései az 1930-as nemzetközi építészkonferencia műegyetemi kiállítása kapcsán. *Építés – Építészettudomány* 47 (2019) 1–2. 135–167.; Szentkirályi Z.: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. *Építés- Építészettudomány* 3 (1971) 4. 439–466.

²⁹ Javasolt kutatóhelyek: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest Főváros Levéltára, Magyar Építészeti Múzeum Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ.

Medieval and oriental influences in the 19th–20th century architecture in Hungary and Europe

Detailed description of the topic

The doctoral research focuses on the analysis of a group of buildings combining medieval (Romanesque and Gothic) influences and oriental elements. These revivalist styles characterized by a variety of names appeared as a stream of the romantic architecture during the 19th century and survived in the era of Historicism until the first half of the 20th century.

The architecture of Europe in the 19th century was characterised by overlapping trends and stylistic attempts. In contrast to the monotonous, uniform architecture of Neoclassicism, Romantic architecture is not easy to define, as several stylistic trends can be observed simultaneously, depending on the historical style from which the architect drew his architectural forms and inspiration. On the basis of the loose forms, which are difficult to categorise, the style which developed in Hungary in the 1840s can be divided into two major groups: the Gothicising and the Romanising, or the "round-arch" style, the "Rundbogenstil".³⁰ Romanticism's fascination with the distant and exotic led to the use of Islamic architectural elements, but mainly European, i.e. Moorish, monuments were used as models. The borrowing of Byzantine forms also came from this oriental interest.³¹ These tendencies were often mixed not only in the work of one architect, but also within the same building. If one form dominated, it was almost usual also to borrow from another. Romanticism was characterised by the fact that it did not seek to copy styles, but to recreate their atmosphere.

Until the 1870s, romantic architecture was still referred to, but the revival of earlier styles continued in the second half of the 19th century, and even became more varied. Medieval and oriental influences lived on in the period of Historicism, and buildings of this style were still being built in the first decades of the 20th century.

Based on the Hungarian summaries and comprehensive architectural historical evaluations of the theme,³² it is important to consider the topic from an

³⁰ The research of Hungarian Romantic architecture is mainly connected with the name of Dénes Komárik: Komárik, D.: A gótizáló romantika építészete Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 14 (1982) 3–4. 275–320.; Komárik, D.: A „félköríves” romantika építészete Magyarországon. *Építés-Építészettudomány* 16 (1984) 1–2. 139–194.; Komárik, D.: A romantika építészetének problémája Magyarországon. *Ars Hungarica* 15 (1987) 1–2. 31–36. Detailed discussion by: Sisa, József (ed.): *A magyar művészet a 19. században – Építészet és iparművészet*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Osiris, Budapest 2013. 201–307.

³¹ Komárik, D.: A magyarországi romantikus építészet történetének kutatása (program-tanulmány). *Ars Hungarica* 1 (1973) 1. 169–190.

³² E.g. Sisa, J. – Dora Wiebenson (ed.): *Magyarország építészetének története*. Vince K., Budapest 1998.; Déry, Attila – Merényi, Ferenc: *Magyar építészet 1867–1945*. Urbino, Budapest 2000.; Sisa 2013. i. m.; Sisa, J. (ed.): *Motherland and progress. Hungarian architecture and design, 1800–1900*. Birkhäuser, Basel 2016.; Papp, Gábor György: *Medievalism in Nineteenth-Century Hungarian Architecture*. In: Barral i Altet, X. – Lővei, P. – Lucherini, V. – Takács, I. (eds.): *The Art of Medieval Hungary*. Viella 2018. 333–344.

architectural point of view. The analysis of medieval influences is also a constant feature in the international literature,³³ which underlines the importance of this research. Many details still need to be clarified, e.g. one of the trends belonging to this field, the oriental or Byzantine formal language, has only been partially studied and not really researched.³⁴ This is evidenced by the fact that both contemporary³⁵ and later terminology refers to such monuments under various names: Byzantine, Byzantine taste, Byzantine-inspired, Byzantine-influenced, neo-Byzantine, Byzantine-Moorish, Moresque-Byzantine, synthesising Byzantine and Romanesque elements.³⁶

It is also the task of the research to answer the question of how to define the characteristics of these trends, where the medieval or oriental features are mainly the architectural details of the facades, the decorative ornamentation. In addition to these external characteristics, it should be remembered that these buildings also have a specific spatial organisational and, due to the period, new structural solutions, including the early use of cast iron.

The aim of the research is the detailed exploration and comparison of the Hungarian monuments showing medieval or oriental influences, analysis of their architectural significance and placement of their development in a European context.³⁷ It is also a task to determine where and how this effect occurs. The

³³ E.g. Matthews, David: *Medievalism. A Critical History*. Boydell & Brewer, Woodbridge 2015.; Michael J. Lewis: *The Gothic revival*. Thames and Hudson, London 2002.; Brooks, Chris: *The Gothic revival*. Phaidon, London 2001.; Aldrich, Megan: *Gothic revival*. Phaidon, London 1997.; Clark, Kenneth: *The Gothic Revival. An Essay in the History of Taste*. London 1962.; Germann, Georg: *Gothic Revival in Europe and Britain. Sources, Influences and Ideas*. Humphries, London 1972.; MacCarthy, Michael: *The Origins of the Gothic Revival*. London/New Haven 1987.; Watkin, David: *Morality and architecture. The development of a theme in architectural history and theory from the Gothic revival to the modern movement*. Clarendon Press, Oxford 1977.; Mann, Albrecht: *Die Neuromanik. Eine rheinische Komponente im Historismus des 19. Jh.* Cologne 1966.; Baur, Christian: *Neugotik*. Munich 1981.

³⁴ Komárik, D.: „A romantika építészete Magyarországon” című kandidátusi értekezéséről. *Művészettörténeti Értesítő* 30 (1981) 1. 73–80. Anna Zádor, in her opponent's opinion, drew attention to the importance of elaborating the oriental tendency. In his reply, D. Komárik acknowledged that "a thorough elaboration of the oriental trends is lacking. ... The study of this tendency is a significant task from three points of view: the oriental-exotic tendency is universal in character, can be traced from the Rococo onwards and can be found in the whole of intellectual life, i.e. even beyond architecture (e.g. Montesquieu, Goethe, etc.); the physiognomy of its architectural appearance in Europe, including Central Europe and Hungary, is not yet worked out; in Hungary, it is also of special significance, having been mentioned in the context of the aspiration to a national style."

³⁵ Van der Nüll und von Sicardsburg: Ueber das Konkurwesen ... *Allgemeine Bauzeitung* (1845) 11–14. The article criticises the general view that any building that uses the arch as a structural element should be considered Byzantine. A contemporary pattern book: Robert Müller: *Denkmäler der vier romantischen Baustyle...* Potsdam 1840., in which the Romantic styles are indicated as "Byzantinisch", "gothisch", "normannisch" és "maurisch".

³⁶ See the cited works of Komárik, D.; Sisa 2013.; Winkler, Gábor: A historizmus főbb irányzatai. *Építés- Építészettudomány* 7 (1975) 3–4. 357–367.; Szentesi, Edit: Néhány megjegyzés az 1840–50-es évek építészeti ornamentikájához. *Ars Hungarica* 20 (1992) 1–2. 67–79.; Torma, Ágnes: Schmahl Henrik három épülete a mór művészet 19. századi recepciójának tükrében. In: Tüskés Anna (ed.): *Ars Perennis. Fiatal Művészettörténészek II. Konferenciája*. CentrArt Egyesület, Budapest 2010. 127–133.

³⁷ Kalmár, Miklós: *Az építészet története. Historizmus. Századforduló*. Nemzeti Tankönyvk., Budapest 2001.; Déry, Attila – Merényi, Ferenc: *Európai építészet 1750–1918*. Terc, Budapest

question is whether it is merely a decorative system of forms, or if the medieval or oriental influences can be determined in the terms of mass composition, spatial organization (spatial proportions, relationships), structures and building materials and in the urban role of the building, i.e. what compromises were made by the architects to create these buildings in relation to structural requirements and style. The research also seeks answers to the interdisciplinary question of how the given style was influenced by the general architectural trends and the construction technology standards and circumstances of the time. Possible approaches include aspects of architectural spatial configuration and use, architectural theory, ecclesiastical and structural history, and architectural practice. New approaches may include the analysis of architectural design in terms of cultural identity, representation of the client, and the following of European patterns.

The task of the research is also to examine from what point of view and in what form the question of medieval or oriental styles emerged in the debate about national architectural style or national direction – and styles in general – in the mid-19th century. This debate was discussed in the Hungarian contemporary press related to larger tasks and tenders (Parliament, Vigadó, the building of the Hungarian Academy of Sciences).³⁸ The 'Byzantine' style was considered to be the closest to Hungarian spirit and taste, and was seen as not only national in character, but also as belonging to the most modern aspirations of universal European architecture. Frigyes Feszli's Vigadó (1859-1865) expresses these ideas most powerfully.³⁹

It should also be examined how these trends were linked to the stylistic tendencies of the Austrian Empire and later the monarchy, as well as to similar trends in Europe. The results, placed in an international context, can provide information on the field of activity of certain masters of the period. It is also necessary to look at the aspects that influenced the choice of style in each case, i.e. how much the style was determined by the architect, the function or the client. It should be examined to what extent architecture as a source of identity, can include medieval culture, i.e. an analysis of identity and its architectural aspects may also be considered. It is also questionable to what extent the influence of other European theories can be detected in Hungarian theory and practice, e.g. A.W.N. Pugin's theory of linking Christianity and Gothic

2004. 257–261. These books also gives overview of the era. J. B. Bullen: *Byzantium Rediscovered*. Phaidon Press, 2006. c. This book presents 19th and early 20th century examples of the style referred to as "Byzantine Revival" in Germany, Austria, France, England and the United States.

³⁸ Bibó, István: A klasszicizmus-romantika vita a magyar művészettörténetben. *Ars Hungarica* 15 (1987) 1–2. 37–41. Hajnóczy, Gábor: Nemzeti építészetünk stíluskérdései az akadémia székházára kiírt pályázat körüli vitában. *Építés-Építészettudomány* 17 (1985) 1–2. 81–108. According to one point of view, "of all the styles mentioned here, Byzantine style is the closest to the direction of national taste". Kempf, Ferenc: A magyar akadémia palotája. *Budapesti Hírlap* 1860. 13 March p. 693.

³⁹ Komárik, D.: A nemzeti építőstílus keresése. Feszli és a pesti Vigadó. *Építés-Építészettudomány* 17 (1985) 1–2. 127–136.; Sisa-Wiebenson 1998. 203–204.; Gerle János (szerk.): *Feszli Frigyes*. Holnap K., Budapest 2004.

architecture as opposed to classical/neo-classical architecture, which he called pagan, or Viollet-le-Duc's rationalist conception.⁴⁰

It is also a task to study the connection between the style and the building type or the client groups. Both Gothic and "round-arch" styles were present in Catholic and Protestant church architecture, although Gothic was dominant. Orthodox churches are a special group of churches that can be included in the research topic, as they continued to preserve the classical Byzantine spatial principles and traditions from the Middle Ages until the 19th century.⁴¹ It is also worth examining the stylistic links between the architecture of the historic Christian churches of the southern territories of the Austro-Hungarian Monarchy, because of the direct geographical connections.⁴² After the building restrictions of earlier periods, the 19th century witnessed an explosion in the number of synagogues built. During the Romantic period, a large number of these monuments followed the Byzantine style, which remained the dominant style for this type of building even in the early 20th century.⁴³

The work of the most important architects of the so-called "long 19th century", associated with these styles, is also a research task. To mention a few names from the Romantic period, in addition to the already mentioned Frigyes Feszli, the works of Miklós Ybl, Antal Szkalnitzky, Ferenc Brein, Ferenc Wieser, József

⁴⁰ A. W. N. Pugin: *True Principles of Pointed or Christian Architecture*. London 1841.; Rosemary Hill: *God's Architect: Pugin and the Building of Romantic Britain*. Allen Lane, London 2007.; Horler, Miklós: Viollet-le-Duc egy centenárius távlatából. *Építés-Építészettudomány* 13 (1981) 3–4. 321–341.

⁴¹ Somogyi, Árpád: Későbizánci hagyományok a magyarországi pravoszlávok építőművészetében. *Építés-Építészettudomány* 4 (1960) 1–2. 61–94.; Vukoszavlyev, Zorán: *Szerb ortodox templomépítészet Magyarországon. Építészettörténeti áttekintés és tipológia*. Terc K. – Szerb Intézet, Budapest 2013. 146–184. Dragan Damjanović: The Neo-Byzantine Style in the Architecture of Serbian Orthodox Churches in 19th Century Croatia. In: Lidija Merenik – Vladimir Simić – Igor Borozan (eds.): *Imagining the Past. The Reception of the Middle Ages in Serbian Art from the 18th to the 21st Century*. Belgrade 2016. 107–117. As a contemporary source: A nagyszébenben építendő gör. kel. székesegyház tervpályázati jegyzőkönyve. *Építő Ipar* 24 (1900) 17. sz. 103–104., 18. sz. 109–111.

⁴² Đukanović, Dubravka: *Architecture of Roman Catholic churches in Vojvodina 1699–1939*. Pokrajinski Zavod za Zastitu Spomenika Kulture, Petrovaradin 2015.

⁴³ Resources related to the topic: Klein, Rudolf: *Zsinagógák Magyarországon 1782–1918*. Terc, Budapest 2011.; Gerő, László (ed.): *Magyarországi zsinagógák*. Műszaki K., Budapest 1989.; Oszkó, Ágnes Ivett: Synagogen und Wohnhäuser um 1900. Bemerkungen zum Stil von Lipót Baumhorn. *Acta Hungariae Artium* 49 (2008) 536–546.; Oszkó, Ágnes Ivett: Baumhorn Lipót (1860–1932). A historizáló szecesszió (zsinagóga)építésze. In: Rozsnyai, József (ed.): *Építőművészek Ybl és Lechner korában*. Terc, Budapest 2015. 196–229.; Oszkó, Ágnes Ivett: *Baumhorn Lipót (1860–1932)*. Holnap K., Budapest 2020. The most monumental among the oriental style synagogues is the Dohány Street Synagogue in Pest (L. Förster, 1854–1859), for which Frigyes Feszli also made a Byzantine style plan. In his typological classification of synagogue architecture in Hungary, Rudolf Klein classified 37 buildings as "Byzantine type synagogues". They are characterised by a dominant dome in their mass composition, two smaller tower domes next to it, and a central domed ground plan. Examples of the type are the synagogue in Győr (K. Benkó, 1866–1870); the synagogue in Rumbach Street, Pest (O. Wagner, 1872); the neologue Ciön Church in Oradea (D. Busch, 1878), or the synagogue in Szeged (L. Baumhorn, 1901–1903).

Diescher, Hugó Máltás, Antal Weber,⁴⁴ and from the period of Historicism, the works of Henrik Schmahl,⁴⁵ Imre Steindl,⁴⁶ Ottó Tandor, Ottó Sztehlo, Frigyes Schulek⁴⁷ and Samu Pecz⁴⁸ are also worthy of consideration. It is worth examining the topic from the point of view of university teaching, since from the last quarter of the 19th century design education for architects was based on different styles and taught by departments organised according to styles at the Technical University of Budapest,⁴⁹ and even in the 1930s there were still design assignments in style.

In addition to the written and pictorial/graphic sources, the building as a source also plays an important role in the research methodology. The surviving plans of the 19th and early 20th-century architecture preserved in different archives⁵⁰ will be examined in addition to the analysis of printed, electronic and archival sources. The plans available at the BME Department of History of Architecture and Monument Preservation and archived jointly with the BME OMIKK can also provide significant information. Based on these sources, a database of buildings will be created, which can be used to present case studies. The connections identified can be used to extend the initial analysis criteria to produce comprehensive analyses, evaluations and systematic summaries.

⁴⁴ Some of the numerous articles and monographs: Gerle, J. – Maróty, K. (ed.): *Ybl Miklós*. Holnap K., Budapest 2002.; Ybl, Ervin: *Ybl Miklós*. Képzőművészeti Alap K., Budapest 1856.; Sisa, J.: *Szkalnitszky Antal – Egy építész a kiegyezés korabeli Magyarországon*. Akadémiai K., Budapest 1994.; Hidvégi, V. – Maróty, K. (szerk.): *Diescher József – Építészet és mesterség*. BFL, Budapest 2016.; Maróty, Katalin: *Wéber Antal építésze a magyar historizmusban*. TERC, Budapest 2009.

⁴⁵ Kelecsényi, Kristóf: *Schmahl Henrik*. Holnap K., Budapest 2020.

⁴⁶ Á. Gyetvainé Balogh – K. Z. Kelecsényi: Did a Steindl-school exist? Members of the design and technical management team of the Parliament in Budapest. *Architektúra & Urbanizmus* 52 (2018) 1–2. 98–113.; Gyetvainé Balogh, Á. – Kelecsényi, K.: A budapesti Országház művezetőségének tagjai. *Aetas* 36 (2021) 3. 5–24.; Székely, M. – Maróty, K.: Imre Steindl's neo-Gothic approach in the Hungarian design competitions of the 1870's. *Architektúra & Urbanizmus* 50 (2016) 1–2. 92–103.; Sisa, József: *Steindl Imre*. Holnap K., Budapest 2005.

⁴⁷ Farbakyné Deklava, Lilla: *Schulek Frigyes*. Holnap K., Budapest 2017.

⁴⁸ Á. Gyetvainé Balogh – M. Kalmár: Functional thinking in the architecture of Samu Pecz and his followers. *Periodica Polytechnica Architecture* 44 (2013) 2. 61–68.; Gy. Balogh, Á.: Pecz Samu élete és munkássága – The Life and Œuvre of Samu Pecz. In: Gy. Balogh, Á. – Frey, Gy. P. – Kalmár, M. – Kiss, Zs. E. – Zsembery, Á. (eds.: Armuth, M. – Lőrinczi, Zs.): *Műegyetem – a történeti Campus / the Historic Campus. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem történeti campusa / The Historic Campus of the Budapest University of Technology and Economics*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 6Bt, Budapest 2013. 264–277.; Gyetvainé Balogh, Á.: Pecz Samu műegyetemi épületei. *Credo* 21 (2015) 2. 38–52.; Gy. Balogh, Ágnes – Róka, Enikő: *Pecz Samu (1854–1922)*. Holnap K., Budapest 2022.

⁴⁹ Gy. Balogh, Á.: A „Középkor Tanszék” professzorai. In: Gy. Balogh, Á. – Fehér, K. – Krähling, J. – Vukoszavlyev, Z. (szerk.): *150 év – 150 rajz. A BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék másfél évszázada. 150 Years – 150 Drawings. A Century and a Half of the BME Department of History of Architecture and Monument Preservation*. BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék, Budapest 2021. 49–56.; Fehér, K. – Krähling, J.: Építészettörténet és építészeti tervezés. Az építészkutatás megújulásának kérdései az 1930-as nemzetközi építészkongresszus műegyetemi kiállításán. *Építés – Építészettudomány* 47 (2019) 1–2. 135–167.; Szentkirályi, Z.: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. *Építés- Építészettudomány* 3 (1971) 4. 439–466.

⁵⁰ Suggested research institutions: National Archives of Hungary, Budapest City Archives, Museum of Architecture and Monuments Protection Documentation Center.